

Nyhetsbrev

För numera 10-åriga Uppsala Industriminnesförening har 2008 inletts med ny tideräkning, före resp. efter den permanenta utställningslokalen på Salagatan 16 A. Måhända kan detta uppfattas som något djärvt med tanke på teatersuccén på Vaksala torg hösten 2007. Vaksalatorgsteatern var stor men utställningslokalen på Salagatan 16 A är trots allt en annan division.

Industriminnesföreningen är både stolt och glad över lokalen. Nu har vi äntligen kommit förbi perioden att tvingas flytta från den ena rivningskåken till den andra. Varmt tack till Uppsala kommun och Sparbanksstiftelsen Upland, som givit oss de ekonomiska förutsättningarna. Ett särskilt tack också till Lars-Gunnar Eriksson och Ann-Christin Eriksson som motionerade i kommunfullmäktige om föreningens behov av en permanent utställningslokal.

Nu gäller det för föreningen att visa att vi är värdiga det förtroende som givits oss. Det kräver mångas insats. Föreningens uppgift är att med föredrag, utställningar, stadsvandringar, teaterspel m.m. berätta om industristaden Uppsala och de människor som verkade inom denna sektor av samhället men också bevaka och väcka debatt i frågor och företeelser där det industriella kulturarvet på något sätt hotas.

Invigningen den 7-8 mars 2008

Invigningen den 7-8 mars blev en succé. Invigningsseminariet den 7:e blev snabbt fulltecknat. Seminarieprogrammet inleddes med att industriminnesföreningens ordförande Roland Agius berättade om industriepoken i Uppsalas historia.

Landshövding Anders Björck klipper till

Den högtidliga invigningen förrättades av landshövding Anders Björck, som höll tal och klippte blå-gult band.

Seminariets huvudföreläsning hölls av professor Maths Isacson, som talade om "Det föränderliga industriarvet", en synnerligen uppskattad föreläsning.

Seminariet avslutades med ett samtal mellan kulturnämndens ordförande Jan-Erik Wikström, och kommunalråden Karolina Hilding och Lena Hartwig. Tema för samtalet, som leddes av industriminnesföreningens vice ordförande Bo Kjellén, var "Hur vill Uppsala kommun prioritera berättandet om Uppsalas kulturella industriarv?". Av samtalet att döma går det industriella kulturarvet en ljus framtid till mötes.

Kommunpolitikerna Jan-Erik Wikström, Karolina Hilding och Lena Hartwig i aktion

Lördagen den 8:e öppnades utställningen för allmänheten och vår lokal besöktes av hundratals människor, som vandrade runt och titta på våra utställningar. Alla verkade nöjda och glada och

tyckte att föreningen presenterat Uppsalas industrihistoria på ett förnämligt sätt. Extra små tillrop kunde då och då höras då någon besökare kände igen sig i de industrimiljöer som visades upp.

Utställningarna

I lokalen på Salagatan 16 A visas i dag

- utställningen "Industristaden Uppsala"
- en nyproducerad presentation i 24 bilder av "Nymans Verkstäder"
- utställningen "Liv och arbete kring Spårvinkeln i Svartbäcken"
- en nyproducerad presentation i 24 bilder av Uppsalas äldsta ännu existerande industriföretag "Från Kvarnsmedjan 1703 via J.F. Carlssons Smidesaffär och Pettersson & Barr till Swesafe"
- utställningen "Minnen från Slotts senap"
- Hans Lustigs skulpturer med motiv hämtade från mejeriet, kvarnarbete, bagerier och bryggerier

Utställningar på gång och som förväntas bli klara under hösten 2008 är

- en nyproducerad utställning, som lånas in av Livs. avd. 4 i Stockholm, som berättar om Uppsalas slakterier
- en nyproducerad utställning, som lånas in av Livs. avd. 4 i Stockholm, som berättar om Uppsalas kvarnar
- en nyproducerad utställning som berättar om "Folkhemmets byggmästare i Uppsala"

På listan över utställningar för åren 2009 och framöver står

- en nyproducerad utställning – om finansieringen går att ordna – om uppsalaartisten. låtskrivaren m.m. Owe Thörnqvist
- en presentation av det unika skoföretaget "Löfquists Sportskofabrik på S:t Persgatan 10"
- de många tegelbruken
- en presentation av S:t Eriks
- en presentation av Upsala-Ekeby
- syfabrikerna i Uppsala
- boktryckarna i Uppsala
- Uppsala i tidningsvärlden
- m.m.

Medalj till Roland Agius

Söndagen den 25 maj höll Upplands Fornminnesförening och Hembygdsförbund under ordförandeskap av landshövding Anders Björck en välbesökt vårstämman, i år förlagd till industriminnesföreningens lokaler på Salagatan 16 A. Samtidigt passade stämmodeltagarna på – innan vårutflykten till Trögden påbörjades – att beundra industriminnesföreningens utställningar. Vi som var där och representerade föreningen fick inhösta många komplimanger

Vid vårstämman fick Roland Agius ur landshövdingens hand motta Upplands Fornminnesförening och Hembygdsförbunds förtjänstmedalj för 2008. Fornminnesföreningen och Hembygdsförbundets årliga vårutflykt kom den här dagen att kretsas kring två kulturhistoriska teman: Uppsalas industrihistoria illustrerad i den nya utställningslokalen samt den rika medeltidshistorien i Trögds härad i södra Uppland.

Medaljören

Slotts Industrier

Med ättika som enda produkt inregistrerade fabrikören A. G. Holmgren 1885 en firma på adressen Kungsängsgatan 4 (ungefär nuvarande Forumtorget) i Uppsala under namnet Holmgrens Ättiksfabrik. Det är den fabriken som senare – via AB Upsala Ättiksfabrik – kom att utvecklas till anrika Slotts Industrier i Uppsala.

År 1919 köpte Carl Johan Wiksell och Martin Edlund Holmgrens Ättiksfabrik och flyttade fabriken till S:t Persgatan 39. Samtidigt döptes företaget om till AB Upsala Ättiksfabrik. De nya ägarna beslöt att utöka produktionen till att även omfatta en ättikan närstående produkt, nämligen senap.

Två personer kom mer än andra att förknippas med Slotts Industrier. Den ene var grundaren Martin Edlund, den andre var fabriken driftledare Bruno Knebel

Martin Edlund

Som industriidkare utvecklade Martin Edlund ett ledarskap långt utöver det vanliga. Redan som 30-åring blev han 1914 VD för Upsala Valskvarn. Bakom detta då nybildade företag fanns driftiga entreprenörer som grosshandlare Gustav Edlund, farbror till Martin Edlund, bagarmästare Edvard Åberg och godsägare Fredrik Gustafsson. Med Upsala Valskvarn som moderföretag byggde Martin Edlund upp ett konglomerat av företag i vilket ingick Upsala Ättiksfabrik som senare blev stora Slotts Industrier, Upsala Sidenväverier, Upsala Margarinfabrik, Upsala Bröd och Upsala Foder & Spannmål. Utöver detta var han även med om att starta Upsala Flygklubb.

Driftledaren på fabriken, ingenjör Bruno Knebel, hade tagit med sig ett recept på senap från sitt hemland Tyskland. Originalreceptet från 1920 användes ända fram till sista produktionsdagen, 7 mars 2008. Senapen kom omgående att dominera såväl företagets produktion som försäljning. Efter sin upphovsman kom senapen till en början att kallas "Knebelpasta", åtminstone i folkmunn. Det påstås att det var korgubben på Stora Torget som myntade begreppet. Sant eller osant, senapen var och är alltfört uppskattad.

Det speciella med Knebels produktionssystem var att praktiskt taget ingenting av produktionen syntes. Tillverkningen av såväl senap som ättika skedde i slutna system som utestängde inte bara den mänskliga kontakten med produkten utan även luften med allt vad den innehöll ifråga om partiklar som skulle kunna påverka produkterna negativt, inte minst smakmässigt. Med tanke på att såväl ättikan som senapen var produkter som luktade ganska starkt och fränt var det inte oviktigt att det slutna systemet även utestängde oönskade dofter i fabriken.

Slotts Industrier utvecklades under åren till att bli en av Uppsalas största industrier.

Den 10 september 2007 fick de 52 anställda vid Slotts i Uppsala besked om vad som skulle hända. Det uppgavs då att det fanns tre alternativ: 1) att det skulle flyttas nya produktionsvolymerna till Uppsala, 2) att fabriken skulle säljas till någon som kunde fortsätta producera åt Unilever eller 3) att produktionen skulle läggas ned och flyttas till annan plats i världen. Det blev det senare, dvs. flytt någon annanstans och detta någon annanstans blev för senapens del Polen. Och därmed hade ett av Sveriges mest anrika varumärken något okänsligt tvingats lämna landet.

Programverksamheten

Som **bilaga till detta nyhetsbrev** får du industriminnesföreningens program för hösten 2008. Programmet är omfattande. Utställningslokalen är med några få undantag (1/11, 20/12 och 27/12) öppen varje lördag kl. 11.00-14.00. Därutöver är i programmet inlagt ett antal tisdagskvällar med skilda föreläsningsteman, Kulturnatten blir det fullt pådrag även om programmet då ännu inte är riktigt klart. Kom gärna med förslag!

Föreningen har sökt bidrag från Sparbanksstiftelsen Upland för byggandet av en Owe Thörnqvist-utställning. För vi pengar därifrån kommer det påbörjas under oktober/november 2008.

Årsmötet

Industriminnesföreningens årsmöte hölls i år för första gången i de egna lokalerna på Salagatan 16 A med Kersti Kollberg som mötesordförande.

Årsmötet antog i ett första beslut ett förslag till stadgeändring, vars innebörd är att åstadkomma en successiv förnyelse av styrelsen. Förslaget innebär en övergång från ettåriga till tvååriga mandatperioder för styrelsen. För

att åstadkomma övergången till successiv förnyelse bestämde årsmötet sig för att denna gång välja ordförande och tre ledamöter på ett år samt att välja kassör och två ledamöter på två år. För att bli giltigt måste förslaget till stadgeändring även beslutas av nästkommande års årsmöte.

Årsberättelse och ekonomisk redovisning för 2007 föredrogs och styrelsen beviljades ansvarsfrihet. Årsmötet kunde också konstatera att verksamhetsåret 2007 varit ett för föreningen framgångsrikt år med Vaksalatorgteatern "Järnväg, brännvin, arbetare och fabriker – utsikt från ett torg" som största händelse.

Nyval och omval av styrelsen förrättades. För 2008 består styrelsen av:

Roland Agius, ordförande	018-13 29 10	roland.agius@telia.com
Bo Kjellén, vice ordförande	018-71 03 37	bo.kjellen@sei.se
Ola Leife, kassör	070-663 00 35	olaleife@hotmail.com
Barbro Lindberg, sekreterare	018-40 24 76	barbro.lindberg3@comhem.se
Ingegerd Jansson, ledamot	018-39 15 88	mobacka@c.lrf.se
Lennart Göransson, ledamot	018-23 61 01	lennart.goransson@telia.com
Dick Jansson ledamot	018-32 82 07	dickbirgitta@msn.com
Ove Lundgren, suppl	018-54 06 41	sorbator@swipnet.se
Torbjörn Hedberg, suppl	018-50 52 25	torbjorn.hedberg@comhem.se
Jan Winberg, suppl.	018-25 74 22	ekonomi.sjmf@telia.com
Magnus Gustavsson, suppl.	018-25 73 92	magnus.l.gustavsson@telia.com

Hemsidan

Industriminnesföreningens hemsida är under uppbyggnad och kommer förhoppningsvis att finnas på plats någon gång i slutet av juni. När den finns på plats annonseras detta i UNT. Medlemmar, som registrerat sig som medlem med e-postadress får webadressen hem med e-post. Kan vara en anledning att göra detta. Får du detta nyhetsbrev med posten har vi inte din e-postadress. Om du har en sådan skicka den till roland.agius@telia.com så kommer du i fortsättningen att få all information via e-post.

Medlemsavgiften

Ett fåtal medlemmar har glömt att betala medlemsavgiften för 2008. Du som gjort detta får inom kort ett påminnelsebrev och det är styrelsens förhoppning att du snarast betalar medlemsavgiften.

Bli medlem i Uppsala Industriminnesförening

Bli medlem i Uppsala Industriminnesförening! Vill du veta vad det innebär, kontakta någon i styrelsen du känner eller känner till så får du veta mera. Det går också bra att bara sätta in medlemsavgiften på föreningens pg 10 98 43-3. Var noga med att tala om vem du är (namn, adress, tel., ev. e-postadress) och att betalningen gäller medlemsavgift. Enskild medlem betalar 120 kr, familj 200 kr och förening, företag och institution 230 kr. Välkommen som medlem i Uppsala Industriminnesförening.

ArbetSams årsmöte

ArbetSams (Arbetslivsmuseernas Samarbetsråd) årsmöte 2008 med åtföljande museidagar, 25-27 april, var i år förlagt till Värmland. Samarbetsrådet är en ideell förening vars ändamål är att utifrån ett underifrånperspektiv främja och utveckla bevarandet och gestaltandet av industrisamhällets framväxt och kulturarv. Vår förening representerades av Janne Nilsson, Lennart Göransson, Nina Lundin och Kjell Jernberg, som förutom att vara med på årsmötet även fick möjlighet att besöka Värmlands museum i Karlstad, Nordmarks gruvmuseum och Långbans gruvby i Filipstad, Lesjöfors museum, utställningen "Nils Ferlins liv och gärning" på museet Kvarnen i Filipstad, Formens Hus i Hällefors m.m.

Vill du veta mera så har våra representanter skrivit en utförlig rapport, som finns tillgänglig i utställningslokalen på Salagatan 16 A.

Redaktören